

Срђан Мићић. *Од бирократије до дипломатије.*
Историја југословенске дипломатске службе 1918–1939.
 Београд: Институт за новију историју Србије, 2018, 482.

Као више-мање у свим историографијама, дипломатска историја је у српској и југословенској историјској науци имала увек истакнуто место. То је разумљиво будући да је та грана модерне историографије једна од најстаријих. С друге стране, историја *дипломатске службе*, која је и другде привлачила мању пажњу него историја политичких односа међу државама, код нас је само повремено и фрагментарно била предмет научног интересовања. Због тога је књига Срђана Мићића, која представља дорађени део његове много обимније докторске тезе, готово пионирски подухват на нашим просторима.

Књига је подељена на увод, седам тематских поглавља и закључак. Увод (7–17), који је обележен као прво поглавље, представља упознавање са темом књиге, а у себи садржи и преглед постојеће литературе о њој, осврт на архивске фондове који су коришћени у истраживању, као и захвалност аутора појединцима и установама које су омогућиле његов рад.

У другом поглављу (19–39) аутор на основу релевантне литературе даје сажети преглед настанка и развоја модерне европске дипломатије; треће (41–59) је посвећено истој теми у српским оквирима, тј. организовању и функционисању српске дипломатске и конзуларне службе од почетка XIX века до Првог светског рата. Четврто поглавље (59–72) упознаје читаоца са најважнијим творцима југословенске спољне политике: владаром и министарским саветом (владом). Улога владара (регента па краља Александра) и намесника кнеза Павла у креирању спољне политике Краљевине СХС/Југославије је била огромна – баш као и у осталим сферама политичког живота. Александар Карађорђевић је имао нескривених аутократских амбиција, па се то одразило и на вођење спољне политике. Због тога је и место владе у одлучивању о спољнополитичким питањима било другоразредно. У овом поглављу аутор приказује тај однос, а осврће се и на неке установе везане за министарски савет које ће произаћи из потреба вођења спољне политике.

Пето поглавље је посвећено установи која је суштински и била надлежна за спровођење спољне политике коју су одређивали владар и министарски савет: Министарству иностраних дела (односно послова) (73–132). У доста обимном поглављу Мићић је минуциозно реконструисао организацију овог важног министарства, пратећи његове трансформације током двадесет међуратних година. Овај део књиге представља најчистији пример „историје институције“. Насупрот њему, наредно поглавље (133–231) је најтипичнији пример друштвене историје дипломатске службе. Оно се бави особљем Министарства иностраних послова: од начина одабира запослених, преко њиховог образовања, професионалних и моралних квалитета, страначке припадности, протекција, радних навика до њиховог породичног и љубавног живота и примера корупције и злоупотреба. Иако постојећа

документација није потпуна, оно што је сачувано омогућило је аутору да наслика врло живу слику људи у југословенској дипломатској служби. Мићић је, колико је то било могуће, реконструисао рођачке, партијске, земљачке и националне линије преко којих се долазило у дипломатску службу, али и све слабости и тешкоће до којих је такав систем (уз неодговарајуће образовање кадрова) доводио.

Седмо поглавље центар пажње премешта са централе на неопходне „удове“ дипломатске службе – дипломатска и конзуларна представништва (231–357). Ауторов поступак је и овде сличан већ примењеном у првој половини књиге. Приказан је како институционално-нормативни оквир тако и техничка страна деловања дипломатско-конзуларних представништава. Наставак поглавља носи обележја друштвене историје и приказује просторије у којима су представништва деловала и људе који су обављали дипломатско-конзуларне послове, начин њиховог рада, поново све до примера корупције и инцидента.

Последње поглавље (357–439) се бави „допунама“ дипломатског апарата у виду војних и других аташеа, те службене новинске агенције „Авала“ и Централног прес-бироа. Сви су они служили спровођењу појединих аспеката владине спољне политике, а највише прикупљању и ширењу информација. На основу свог истраживања аутор закључује да сарадња међу овим субјектима није била најбоља.

Главни текст се завршава Закључком (441–444), који је с обзиром на обим књиге и огромно богатство садржаја испао недопустиво кратак и уопштен. Следи импресиван списак коришћених извора и литературе (445–468) и именски регистар (469–482).

Књига Срђана Мићића о југословенској дипломатској служби у раздобљу између два светска рата представља новину у нашој историографији. У погледу обима захвата теме, она је јединствена. Аутор се потрудио да у дубину и ширину, коришћењем практично све сачуване архивске грађе и обимне литературе, проучи функционисање југословенске дипломатско-конзуларне службе. При том нипошто није остао на сувопарној историји инситуције, већ је велики део књиге посветио друштвеној историји те важне установе и живим људима који су у њој деловали. Захваљујући обиљу примера, он је дао врло живу слику југословенске дипломатије: од именовања, преко образовања, до функционисања службе, односа према документима, поверљивим информацијама и новцу, па до брачних превара и (не)колегијалних опањакавања. Све то ће омогућити читаоцима да стекну увид у функционисање ове важне службе, али и да допуне своја знања о функционисању југословенске државе у међуратном периоду. На основу оваквог дубинског приказа југословенске дипломатије и неке њене одлуке и поступци који су већ познати из досадашње литературе ће бити сагледани у новом светлу и вероватно боље схваћени. Укратко, ради се о врло солидном, готово пионирском делу, које ће постати незаобилазно штиво будућим истраживачима како југословенске дипломатије и међународних односа тако и истраживачима друштвене историје овог периода. Треба се надати да ће га,

сем њих, читати и они који се припремају за дипломатску службу или се у њој већ налазе, будући да су многе појаве и проблеми у функционисању ове службе о којима Мићић пише ванвременски.

Зоран ЈАЊЕТОВИЋ

Божица Ж. Славковић Мирић.
Политичке, економске и културне прилике на Косову и Метохији 1929–1941.
Београд: ИП Просвета – ИП Принцип, 2018.

Као и већина докторских дисертација одбрањених на Катедри за историју Југославије Филозофског факултета у Београду, ова књига др Божице Славковић Мирић претежно је заснована на примарној грађи Архива Југославије, Архива Србије (збирка БИА) и Војног архива. Сама чињеница да је ауторка користила 26 архивских фондова, 37 наслова периодике, 213 монографија и 108 научних чланака довољна је за утисак о веома позданим темељима на које је постављена амбициозна и разграната структура. Од самих уводних делова ауторка најављује и демонстрира систематску надоградњу постојеће изворне основе стављајући читаоцу до знања да ће бити упознат и са најактуелнијим радовима домаће и светске историографије који се баве међуратном историјом Косова и Метохије. Посебно значајним чини нам се њена спремност да се упусти у полемику и вредновање постојеће литературе, нарочито у случајевима „рата статистиком“ и других облика политичке инструментализације науке.

Један од универзалних проблема са којима се суочавају истраживачи тема омеђених територијално-административним границама које су у кратким историјским интервалима вариране, јесу потешкоће приликом коришћења државних статистичких извора и њихове правилне систематизације. Свесна тих потешкоћа, Божица Славковић Мирић се определила за „тежи пут“ који, заправо, једини води ка валидном резултату.

Књигу чини осам тематских поглавља и више десетина ужих проблемских целина које покривају готово сваки аспект политичког и друштвеног живота на Косову и Метохији током друге деценије југословенске краљевине. С обзиром на манипулативни потенцијал теме, али и контроверзне интерпретације њене предисторије, ауторка је концизним и прегледним уводом реконструисала комплексно стање под турском управом након Берлинског конгреса, као и током ратног периода 1912–1918. Када говори о „простору и његовим потенцијалима“, она се труди да осветли што више елемената који су га, према њеном уверењу, чинили геополитичким и стратегијским језгром Балкана.